

Važnost i mjesto Katedre za teologiju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu

Izlaganje na susretu Rektora i prorektora sa sveučilišnim nastavnicima i voditeljima stručnih službi

27. rujna 2016.

Radni naslov ovoga izlaganja odnosi se na *važnost i mjesto* koju Katedra za teologiju ima unutar Hrvatskog katoličkog sveučilišta.

Činjenica od koje polazimo potvrđena je u dokumentu Drugog vatikanskog sabora *Gravissimum educationis* br. 10:

“Na katoličkim sveučilištima na kojima nema teološkoga fakulteta treba biti institut ili katedra teologije, gdje će se držati predavanja koja mogu slijediti i laici.”

Također, Apostolska konstitucija o katoličkim sveučilištima, Ivana Pavla II. *Ex corde Ecclesiae* navodi u br. 29:

“I teologija kao znanost, pored drugih disciplina, ima svoje zakonito mjesto u sveučilištu.”

Iz te činjenice proizlazi sljedeće pitanje: zašto je važno da unutar jednog sveučilišta, kao što je Hrvatsko katoličko sveučilište, postoji Katedra za teologiju? *Status questionis* je jasan i konkretan: Zašto studenti trebaju slušati teološke kolegije? U čemu je razlika između Sveučilišta koja nemaju Katedru za teologiju ili teološki fakultet i onih koji imaju?

U zapadnom kulturalnom ambijentu obilježenom sekularizacijom, a ponegdje i sekularizmom, u kojem se dovodi u pitanje sama teologija kao znanost, a onda i njezino mjesto na sveučilištu, pitamo se zbog čega je Katedra za teologiju važna? Što ona *više* donosi studentu unutar sveučilišta? Koja je uopće uloga Katedre za teologiju, tj. teoloških kolegija na sveučilištu?

Moguće je odmah prihvatiti ovakvo razmišljanje: sasvim je logično da na jednom *katoličkom* sveučilištu postoji nešto kao što je Katedra za teologiju. I doista, Katedra za teologiju kao mjesto istraživanja prema pravilima teološke metode, kao razumijevanje vjere (*intellectus fidei*) na temelju određenog vjerničkog iskustva (*auditus fidei*) unutar živog i dinamičnog iskustva iz *Predaje* i Svetoga pisma, participira na toj “sveopćoj” ili “katoličkoj” oznaci Crkve. No, je li ovaj odgovor koji je više na simboličkoj razini, jer teologija, i to katolička teologija, na neki način *simbolizira* i predstavlja katolički identitet unutar sveučilišta, zadovoljavajući odgovor na pitanje o samoj važnosti i mjestu Katedre za teologiju na sveučilištu? Čini se da ipak nije dovoljno obrazložiti kako njezina važnost proizlazi iz činjenice da se ovdje radi o nečem *katoličkom*, pa u tom smislu i o svojevrsnoj *katoličkoj* teologiji kao nečemu što se pretpostavlja unutar jedne takve institucije.

Nadalje, druga pretpostavka pragmatične je naravi. Ivan Pavao II. ističe kako “sveučilišna zajednica treba znati utjeloviti vjeru u svoje svakodnevne aktivnosti s važnim trenutcima razmatranja i molitve” (br. 39).

Postoji li bolji doprinos u razumijevanju vjere i produblјivanja vjere putem kritičkog razumijevanja svojstvenog teološkom istraživanju za život studenata od samih teoloških kolegija koje katoličko sveučilište može ponuditi? Teologija je “spoznaja božanskih stvari” (Klement Aleksandrijski), “sveta nauka” (Augustin) *fides quaerens intellectum* (Anselmo) i u toj svojoj ulozi može biti od velike pomoći u shvaćanju vlastite vjere i kršćanske egzistencije svakom studentu. Čak štoviše, Ivan Pavao II. je svjestan te zadaće koje sveučilište ima kada piše:

“Neka studenti, u različim disciplinama, putem istraživanja i nastave, budu poučavani da uistinu postanu mjerodavnima u specifičnome području u kojemu će se posvetiti služenju društvu i Crkvi, ali istodobno neka budu osposobljeni za svjedočenje svoje vjere pred svijetom.” (*Ex corde Ecclesiae*, 20)

Neosporna je činjenica kako je uloga katoličkog sveučilišta da budući akademski građani posvijeste važnost svjedočke dimenzije vlastite vjerničke egzistencije. Svaka je molitva, euharistija, pobožnost, susret, pa i teološki kolegij, u tom pogledu usmjeren k razvijanju vjerničke svijesti o svjedočanskoj dimenziji vjere kao konstitutivnoj dimenziji vjere. Također, Ivan Pavao II. poziva sve nastavnike da budu “svjedoci i odgojitelji kršćanskog života” (*Ex corde Ecclesiae*, 22).

No, s druge strane, sličnu funkciju obavljaju i druge institucije tj. osobe povezane s pastoralom studenata kao što su matični župnik, tj. župnik župe iz koje student dolazi, sveučilišni kapelan dotičnog studenta kao i župnik župe na čijem području student trenutno živi. Njihova je uloga u prvom redu potaknuti dublje spoznavanje vjere u njezinoj navijestiteljsko-svjedočkoj (*kerigma-martyria*), slavljeničkoj (*leiturgia*), služiteljskoj (*diakonia*) i karitativnoj (*caritas-agape*) dimenziji.

Dakle, i ova pastoralna funkcija koju također ima Katedra za teologiju još uvijek cjelovito ne odgovara na pitanje o samoj važnosti i mjestu Katedre za teologiju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, jer ovu navedenu *pastoralnu* ulogu na jasniji i konkretniji način provode u prvom redu sveučilišni kapelan, matični i novi župnik.

Koji je onda *specificum* ove Katedre? Što ona donosi više? Njezin *specificum* istaknuo je već kardinal John Henry Newman sredinom 19. stoljeća (*The Idea of a University*, 1852.) pokušavajući uvesti veću integraciju i komplementarnost unutar sveučilišnih istraživačkih skupina. Na taj način znanje koje se neprestano na sveučilištu širi i raste izlazi iz uskog specijalističkog područja stvarajući podlogu da student ne samo postane stručnjak u svome području, nego da postane, kao što veli Newman, “džentlmen”, obrazovan i moralan čovjek širokih pogleda (*open-minded*).

Katedra za teologiju ima upravo tu sveobuhvatnu dimenziju jer se ne ograničuje na određeno znanje koje čovjek ima o nekom predmetu, nego ukupnu cjelinu znanja nastoji razumjeti i tumačiti u svjetlu konačnog pitanja o istini i smislu postojanja koja zadire duboko u srž svakog čovjeka. U *Statutu* Hrvatskog katoličkog sveučilišta na samom početku (u *Polaznim osnovama*) čitamo sljedeće:

“Djelovanje Hrvatskog katoličkog sveučilišta temelji se na trajnom traženju istine putem istraživanja, čuvanja i posredovanja znanja za dobro društva sukladno načelima katoličkog nauka i u skladu s naravi katoličke univerzalnosti kao i u skladu s visokim i posebnim zahtjevima slobode.”

Svaki sveučilišni Odjel, svaka znanstvena disciplina, na kraju krajeva, traži istinu. A što jest istina? - glavno je pitanje kako *ljubiteljice mudrosti* – filozofije, tako i *misliteljice Boga* – teologije. Sve su dakle znanstvene discipline upućene na traženje istine koja svoj konačni izvor ima u Istini - Isusu Kristu. U tom smislu teologija je sveobuhvatna znanost jer obuhvaća čovjeka u svim njegovim dimenzijama, svako istraživanje i svaki znanstveni pothvat.

Čak štoviše, posvećujući se svome znanstvenom istraživanju, svaki znanstvenik i svaki student nailazi na određena pitanja koja njega samoga nadilaze. Bernard Lonergan (isusovac, filozof i teolog) u tom kontekstu govori kako se u znanstvenom istraživanju odvija neka vrsta „samonadilaženja“, tj. kako je svaki zaključak „rezultat naše vlastite samonadilazeće subjektivnosti“ (*self-transcendence subjectivity*) u trenutku postavljanja samog pitanja, zatim u trenutku preispitivanja vlastitih zaključaka, i konačno, u trenutku etičkih preispitivanja istih zaključaka. Sjevernoamerički teolog David Tracy ide još korak dalje kada tvrdi kako se u svakom istraživačkom radu znanstvenik otvara religioznoj dimenziji, odnosno susreće granična pitanja (*limit-questions*). To znači, smatra Tracy, zajedno s čitavim nizom autora kao što su Ian Barbour, Bernard Meland, Schubert Ogden, Bernard Lonergan, Michael Polanyi, Langdon Gilkey, Louis Dupré, Paul Ricoeur i Stephen Toulmin, kako svako znanstveno istraživanje u sebi nosi i religioznu dimenziju.

S druge strane, valja naglasiti, kako teologija, odnosno svaki govor o Bogu ne pretpostavlja zanemarivanje ili omalovažavanje bilo koje znanstvene discipline, nego upravo suprotno: svaki govor o Bogu pretpostavlja podršku svim znanstvenicima i omogućivanje njihove slobode istraživanja jer u konačnici svi oni teže prema Istini. Ako je nekada u prošlosti i bilo opovrgavanja znanstvene autonomije, to danas nipošto nije slučaj: teologija, Crkva i sama vjera priznaju autonomiju znanstvenih disciplina, i još više, imaju povjerenje u samu vrijednost znanosti. *Ex corde Ecclesiae* donosi sljedeće:

„Katoličko je sveučilište, dakle, mjesto na kojemu znanstvenici do samoga dna istražuju istinu zbilje metodama koje su vlastite svakoj akademskoj disciplini te na taj način pridonose obogaćivanju blaga ljudskih spoznaja. Svaka disciplina proučava se na sustavan način, a zatim različite discipline uspostavljaju dijalog između sebe, sa svrhom uzajamnog obogaćivanja. To istraživanje, osim što muževima i ženama pomaže u neprestanome traženju istine, pruža djelotvorno svjedočanstvo – danas tako neophodno – o povjerenju koje Crkva ima u nutarnju vrijednost znanosti i istraživanja.“ (br. 15)

Stoga, teologija pokušava svo dobiveno znanje sintetizirati i smjestiti znanstvena otkrića u kontekst dostojan čovjeka. Ivan Pavao II. u br. 19 u *Ex corde Ecclesiae* navodi sljedeću značajnu rečenicu:

„Teologija vrši osobito važnu ulogu u traženju sinteze znanja, kao i u dijalogu između vjere i razuma. Osim toga, ona daje prilog svojim drugim disciplinama u njihovu traženju značenja pomažući im ne samo da ispituju na koji će način dotična otkrića utjecati na osobe i društvo, nego pružajući također perspektivu i usmjerenosti koje nisu sadržane u njihovim metodologijama.“

I upravo to je *specificum* teologije na sveučilištu: sintetizirati znanje i pružiti adekvatno povezivanje otkrivenog s konkretnim životom. To još jasnije naglašava *Kongregacija za katolički odgoj* u radnom dokumentu (*Instrumentum laboris*) *Educare oggi e domani* (2014.), kada tu zadaću proširuje na sve sveučilišne profesore:

„Profesori katoličkog sveučilišta su pozvani da pruže izvorni doprinos nadilaženju fragmentacije specijaliziranog znanja, favorizirajući dijalog među različitim disciplinama, tražeći jedinstveno pomirenje znanja, koje nikada nije fiksirano, nego konstantno raste; u tom zadatku, trebaju biti vođeni sviješću o jednom jedinom osnovnom značenju svih stvari. Unutar toga dijaloga, teologija pruža bitni doprinos.“ (str. br. 20.)

Na taj način teologija na sveučilištu pruža studentima mogućnost da vlastito znanje integriraju u širi kontekst u kojem se postavljaju temeljna egzistencijalna pitanja i u kojem se odvija kontinuirani dijalog vjere i razuma. Student – “džentlmen” vlastita znanja smješta u širi intelektualni kontekst prepoznajući unutar samog teološkog diskursa njegovu praktičnu narav. Katedra za teologiju ima zadatak razviti kod studenata kritičko promišljanje vlastitog vjerničkog bitka u okviru novih spoznaja do kojih dolazi temeljem znanstvenog istraživanja i proučavanja. Time produbljuje vlastitog znanstvenog područja ne udaljava studenta od njega samog, od pitanja koja si svaki čovjek postavlja, nego ga povezuje i integrira u zajednicu vjernika čineći ga svjedokom vjere.

Osim toga, student sintetizirajući vlastito znanje i integrirajući ga u veću cjelinu koja se tiče njegove vjerničke egzistencije osposobljava se za služenje Crkvi i društvu. Crkvi i društvu pomaže tako što im podastire vlastita znanstvena otkrića i istraživanja. Crkvi, također, pomaže tako što “razlučuje pozitivne i negativne vidike kulture, prihvaća istinski ljudske doprinose kulture i razvija sredstva s kojima će vjeru moći učiniti razumljivijom ljudima određene culture” (*Ex corde Ecclesiae*, 44).

Teologija se može otkriti studentu kao ljepota pluralizma tekstova unutar Predaje (već sama evanđeoska izvješća obiluju pluralizmom tumačenja događaja Isusa Krista) koja je na živi i dinamični način prenošena, kao izvor iskustava onih koji su se prije nas na različite i ne uvijek usuglašene načine nosili s istim ili sličnim problemima kao i mi danas, kao stvarnost koja ne treba ostati negdje po strani, na marginama vlastitih života, nego stvarnost koja u dinamici vjerovanja i razumijevanja vjere pronalazi odgovore na pitanja o smislu i stvarnost koja u prvom redu obuhvaća praktični vjerski život - brigu za slabe i nemoćne i promjenu nepravednih stanja u društvu.

Teologija je u tom smislu životno tumačenje svetopisamskih tekstova, kao i ostalih tekstova koji su od presudne važnosti za shvaćanje teologije, jer se studentu otkriva kao nepresušno bogatstvo ideja, zaključaka, pitanja, problema koji na direktan način koreliraju sa svakidašnjim životnim iskustvom. Teologija, stoga, nije suhoparno tumačenje svetopisamskih tekstova, niti sažetak dogmatskih naučavanja Crkve, nego živo svjedočanstvo, nipošto homogeno, napetih sukoba u prvoj Crkvi, otvorenih suprotstavljanja biskupa na prvim crkvenim saborima, lucidnih i dubokih razjašnjenja temeljnih egzistencijalnih pitanja. Nadalje, na taj način, dogma je sukus proživljenih i razmatranih iskustava vjere onih koji su se s takvim pitanjima nosili prije nas. I nakon svega toga, teološko istraživanje se ne može iscrpiti. Hermeneutika Svetoga pisma nepresušno je vrelo novih istina za svakog čovjeka. Pismo, Riječ Božja, iako i na desetke puta pročitano, uvijek progovara na nov način baš zato što je to živa Riječ, baš zato što se ne radi o tekstu na papiru, nego o Riječi koju Bog izgovara.

Stoga, odgovor na pitanje s početka (*Zašto bi svaki student trebao slušati teološke kolegije?*) može glasiti ovako: kako bi vlastito specijalizirano znanje smjestio u širi intelektualni i vjernički kontekst, odnosno, kako bi postao “džentlmen”.